

Relacja z IV Krakowskiego Forum Karnistycznego

IV Krakowskie Forum Karnistyczne odbyło się 30 czerwca 2015 r. w auli Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Zgodnie z tradycją Forum zorganizowane zostało przez Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych, Katedrę Prawa Karnego UJ, Okręgową Radę Adwokacką w Krakowie, Prokuraturę Apelacyjną w Krakowie oraz Sąd Okręgowy w Krakowie. Tym razem okazja do spotkania przedstawicieli środowiska karnistów była nadzwyczajna, miało ono bowiem miejsce w przeddzień wejścia w życie wielkiej nowelizacji prawa karnego.

Wprowadzone na przestrzeni ostatnich dwóch lat przez ustawodawcę zmiany do kodeksu karnego, kodeksu postępowania karnego oraz kodeksu karnego wykonawczego można określić mianem częściowej rekodyfikacji. Zakres i charakter nowych rozwiązań przesądza, iż praktycy poszukują odpowiedzi na szereg pytań związanych z wykładnią znowelizowanych przepisów. Zarazem największe wątpliwości wywołują rozwiązania wprowadzone do kodeksu karnego. Wynika to z dwóch zasadniczych powodów: skali i charakteru zmian oraz momentu ich uchwalenia. Modyfikacja kodeksu karnego została bowiem uchwalona w dniu 20 lutego 2015 r., zaś Dziennik Ustaw zawierający tekst zmienionych przepisów ukazał się dopiero pod koniec marca. Tym samym z uwagi na nad wyraz krótkie *vacatio legis* w zasadzie brak było możliwości odpowiedniego przygotowania się do wejścia w życie uchwalonych w lutym zmian. Z tych też względów nieco inaczej niż w trakcie poprzednich edycji przedmiotem obrad uczyniono wyłącznie zagadnienia nowelizacji prawa karnego materialnego. Obrady podzielone zostały na trzy części, w trakcie których prezentowano trzy grupy zagadnień związanych z nowelizacją. Organizatorzy przyjęli założenie przedstawienia zasadniczych elementów konstrukcyjnych nowych rozwiązań wprowadzonych do kodeksu karnego z uwzględnieniem praktycznych konsekwencji wynikających z nowelizacji. Chodziło tym samym o zaprezentowanie przedstawicielom praktyki stosowania prawa konkretnych propozycji interpretacyjnych, mogących stanowić podstawę stosowania nowych przepisów. Kierując się tak określonymi celami panele ukształtowano w sposób umożliwiający prezentację sposobów wykładni znowelizowanych przepisów z dwóch perspektyw: dogmatyczno-prawnej oraz praktycznej. Stąd też w każdym panelu przewidziano dwa wystąpienia: przedstawiciela teorii i doktryny prawa karnego oraz przedstawiciela praktyki.

W pierwszym panelu uwagi dotyczące nowej konstrukcji i systematyki środków reakcji karnej na przestępstwo przedstawili prof. dr hab. Andrzej Zoll oraz występujący w roli koreferenta SSA w Krakowie Tomasz Duski. Przedmiotem wypowiedzi obu panelistów były zagadnienia związane z nowymi formami reakcji na przestępstwo, w szczególności zaś istotnie zmienionym systemem kar i środków karnych. Charakteryzując system sposobów reakcji na przestępstwo podkreślano, że nowelizacja wprowadza trzy istotne modyfikacje. Wyłącza możliwości wykorzystywania warunkowego zawieszenia w odniesieniu do kary ograniczenia wolności oraz grzywny. Zasadniczo modyfikuje przesłanki warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności, istotnie ograniczając zakres wykorzystywania tej instytucji. Wreszcie wprowadza nowe rozwiązania dotyczące kary ograniczenia wolności i grzywny oraz możliwość orzekania jednocześnie dwóch kar: pozbawienia wolności oraz ograniczenia wolności. Konsekwencją zmian jest nowe ujęcie modelu sankcji przewidzianych w ustawie. W miejsce klasycznego systemu kar rodzajowych przewidzianych w art. 32 k.k., pojawia się skomplikowana mozaika różnorodnych możliwości reagowania na poziomie wymiaru kary uporządkowanych wedle stopnia realnej dolegliwości dla sprawcy. Obok tradycyjnych form orzekania grzywny, kary ograniczenia wolności lub kary pozbawienia wolności na gruncie znowelizowanych przepisów pojawiają się możliwości orzekania grzywny lub kary ograniczenia wolności za występki zagrożone samoistnie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat (art. 37a k.k.), orzekania dwóch kar (pary lub sekwencji kar) na podstawie art. 37b k.k. w odniesieniu do występków zagrożonych karą pozbawienia wolności. Poszerza się także zakres podstaw umorzenia postępowania karnego (art. 59a k.k.) oraz zmienia konstrukcję warunkowego umorzenia postępowania. Rozwiązania zawarte w art. 37a k.k. i art. 37b k.k. stanowiąc mają alternatywę dla wyraźnie ograniczonych możliwości wymiaru kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej

wykonania. Analizując nowe regulacje można doszukiwać się w nich zmiany filozofii karania, nowego podejścia do reagowania na tzw. średnią przestępczość, w stosunku do której wraz z istotnym ograniczeniem możliwości korzystania z warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, pojawia się wyraźna preferencja dla kar nieizolacyjnych – grzywny i ograniczenia wolności – dopełniana możliwością wykorzystywania konstrukcji sekwencji (pary) kar. Przedstawiony podczas panelu sposób interpretacji znowelizowanych przepisów zapobiegać może zagrożeniu wzrostem punitowności, które związane jest z niedającym się *a limine* wykluczyć przenoszeniem wypracowanego przez lata sposobu wartościowania opartego na dominacji kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na grunt nowych rozwiązań.

Drugi panel poświęcono nad wyraz kontrowersyjnej problematyce nowego modelu wymiaru kary łącznej oraz zmienionej konstrukcji wyroku łącznego. Referat wprowadzający przedstawił adwokat prof. dr hab. Piotr Kardas, zaś koreferat SSA w Gdańsku dr Dariusz Kala. Omawiając zakres i znaczenie wprowadzonych zmian podkreślono, że zasadniczym elementem nowości jest rezygnacja z przesłanki nieprzedzielenia zbiegających się przestępstw chociażby nieprawomocnym wyrokiem co do któregośkolwiek z nich. Zaznaczono, że nowy system wymiaru kary łącznej ma charakter „kroczący”, orzeczeniu kary łącznej nie stoi bowiem na przeszkodzie przedzielenie poszczególnych przestępstw za które wymierzono podlegające łączeniu kary nawet prawomocnym wyrokiem. Pominięcie tego warunku skorelowane zostało z wprowadzeniem dwóch nowych negatywnych przesłanek wymiaru kary łącznej przewidzianych w art. 85 § 2 i 3 k.k. Ich znaczenie i funkcje w nowym modelu stanowią przedmiot kontrowersji i krytycznych wypowiedzi przedstawicieli środowiska naukowego. W tym zakresie w trakcie panelu przedstawiono propozycję interpretacji ustawowych rozwiązań, akcentując, że oba warunki mają charakter negatywnych przesłanek wymiaru kary łącznej, ograniczających zakres zastosowania tej instytucji i zastępujących w pewnym zakresie wyeliminowany warunek „nieprzedzielenia” zbiegających się przestępstw chociażby nieprawomocnym wyrokiem co do któregośkolwiek z nich. W trakcie debaty podkreślono, że wraz z modyfikacją podstaw wymiaru kary łącznej nowela lutowa wprowadziła po raz pierwszy w historii polskiego prawa karnego możliwość wymiaru kary łącznej na podstawie orzeczonej wcześniej kary lub kar łącznych. To rozwiązanie, powiązane z eliminacją przesłanki „nieprzedzielenia” zapadłym wcześniej wyrokiem zbiegu przestępstw stanowiącego podstawę wymiaru kary łącznej powoduje, iż dokonane po 1 lipca 2015 r. zmiany uznać należy zarówno za rewolucyjne, jak i w znacznym stopniu eksperymentalne. Istotnym elementem prowadzonych analiz było kwestia wprowadzenia przez art. 85a k.k., po raz pierwszy w historii funkcjonowania kary łącznej w polskim systemie prawa, regulacji określającej dyrektywy wymiaru kary łącznej. Rozważaniami objęto także zasadniczą zmianę zasad łączenia kar pozbawienia wolności z warunkowym i bez warunkowego zawieszenia ich wykonania, połączoną z wprowadzeniem rozwiązania nakazującego przeliczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w razie orzeczenia na jej podstawie kary łącznej pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania w oparciu o zasadę, że jeden miesiąc kary z warunkowym zawieszeniem równa się 15 dniom kary bez warunkowego zawieszenia. Wszystkie wprowadzone modyfikacje sprawiają, że rozwiązania przyjęte w zakresie kary łącznej uznano za jeden z najistotniejszych elementów nowelizacji. Wskazano zarazem, iż z uwagi na wątpliwości dotyczącej konstrukcyjnych elementów nowego modelu oraz różnorakie niedoskonałości legislacyjne, przyjęte przez ustawodawcę rozwiązania rodzą realne ryzyko poważnych komplikacji i trudności w praktyce stosowania prawa. W pewnym zakresie omówiono także korekty regulacji dotyczącej ciągu przestępstw. znowelizowana regulacja, zachowując funkcję ciągu przestępstw jako instytucji stwarzającej podstawy do wymiaru jednej kary w odniesieniu do kwalifikowanych odmian wieloczynowego zbiegu przestępstw, poszerza zakres jej zastosowania oraz w pewnej części modyfikuje charakter tej instytucji, rozciągając ciąg na przypadki wieloczynowego zbiegu różnorodnego, obejmującego przestępstwa o różniącej się stronie podmiotowej. Te zmiany z jednej strony zwiększyły zakres aplikacji ciągu przestępstw kosztem ograniczenia kary łącznej, zarazem zwiększyły podobieństwo ciągu do przypadków wymiaru kary łącznej na podstawie kar jednostkowych w wyroku skazującym (art. 568a § 1 pkt 1 k.p.k.).

Trzeci i zarazem ostatni z paneli dyskusyjnych dotyczył problematyki intertemporalnej nowelizacji. Obszerną charakterystykę tej problematyki przedstawił SSN dr hab. Włodzimierz Wróbel, prof. UJ. W

swoim wystąpieniu odnosił się do kompleksu zagadnień intertemporalnych analizując przyjęte w nowelizacjach z września 2013 oraz lutego 2015 rozwiązania szczególne w kontekście ogólnych zasad prawa międzyczasowego. Podkreślając szczególne znaczenie regulacji intertemporalnych w okresie zmiany normatywnej wskazywał, że z uwagi na konstrukcje przyjęte w nowelizacji przepisy intertemporalne będą odgrywały zasadniczą rolę w praktyce stosowania prawa nie tylko bezpośrednio po wejściu w życie znowelizowanych przepisów, lecz przez najbliższe kilka lat. W zakresie zagadnień szczegółowych poszukiwano m. in. odpowiedzi na pytanie, czy kodeks karny w nowym brzmieniu będzie w całości ustawą względniejszą dla sprawców. Scharakteryzowano znacznie i funkcję reguł intertemporalnych w odniesieniu do trybów konsensualnych oraz kwestie związane ze szczególnym rozwiązaniem przewidzianym w art. 2a kodeksu wykroczeń. Znaczną część rozważań poświęcono wyjątkowo skomplikowanej problematyce reguł intertemporalnych w odniesieniu do nowych rozwiązań dotyczących materialnoprawnych i procesowych aspektów kary łącznej, wyroku łącznego oraz ciągu przestępstw. Analizie poddano przepisy przejściowe ustawy nowelizującej oraz znaczenie art. 4 k.k. w kontekście nowej regulacji środków zabezpieczających.

Obrady stanowiły interesujące forum wymiany myśli oraz pierwszą próbę wykładni znowelizowanych przepisów dokonywaną na kanwie konkretnych układów procesowych.

Dla wszystkich tych, którzy nie mieli możliwości uczestniczyć w IV Krakowskim Forum Karnistycznym dostępne jest nagranie video tego spotkania zamieszczone na stronie Czasopisma Prawa Karnego i Nauk Penalnych: <http://www.czpk.pl>

Prof. dr hab. Piotr Kardas

Adwokat

Przewodniczący Komisji Legislacyjnej NRA